

בס"ד, כ"ב תשרי התשפ"ז

בכורות ט"ו – פסולי המוקדשין: פטורים, איסורים וולדות

שאלות:

1. גיל פדה בהמה שקיבלה מום אחרי הקדשתה. האם החלב שלה מותר?

דיני פסולי המוקדשין

◦ הגמרא ממשיכה לדון במשנה מהדף הקודם שאמרה בסיפא שקדשים שהוקדשו כשהם תמימים ואחר כך נפל בהם מום קבוע יש בהם קדושה, ופטורים מבכורה ומתנות וגם אחרי שנפדו, אסורים בגיזה ועבודה, וולדם וחלבם אסורים. והגמרא מבררת את מקור הדינים האלו:

▪ הברייטא לומדת מהפסוק שנאמר על פסולי המוקדשים "אך כַּאֲשֶׁר יֹאכַל אֶת הַצִּבִּי וְאֶת הָאֵיל כֵּן תֹאכְלֶנּוּ": מההשוואה לצבי לומדים שפסולי המוקדשים פטורים מבכורה (צבי פטור כי כתוב "בְּבִקְרֶךְ וּבְצֹאנֶךָ", ורק בהמה חייבת בה. ומהמילה "אייל" לומדים שהם גם פטורים ממתנות (שכתוב בהם "אִם שׁוֹר אִם שֶׁה"). והגמרא לומדת שיש יותר סברא לפטור מבכורה מאשר ממתנות ולכן קודם פטרנו מבכורה, כי הבכורה נוהגת רק בזכרים.

והגמרא שואלת למה לא נלמד מצבי ואייל שגם חלב של פסולי המוקדשים (השומן האסור) מותר? ועונה כי כתוב "אך", לשון מיעוט.
רב פפא הקשה על הברייטא: אם מקישים לצבי ואיל, למה לא לומדים שגם "אותו ואת בנו" ביום אחד לא ינהג בפסולי המוקדשים, כמו שצבי והאייל פטורים מדין "אותו ואת בנו" כי כתוב "וְשׁוֹר אוֹ שֶׁה" **אביי** ענה שפטרנו מבכורה ומתנות, מאחר ויש בפסולי המוקדשים קדושה, והם דומים לקדשים (**רבינו גרשום**), אבל איסור "אותו ואת בנו" נוהג גם בחולין וגם בקדשים, ולכן אין סיבה למעט אותו.

רב פפא הקשה שאותו נימוק חל גם על חלב שאסור גם בחולין וגם במוקדשים, ובכל זאת נדרש מיעוט מפורש "אך" בשביל לחייב בחלב של פסולי המוקדשים?

רבא ענה ש"אך" בא באמת למעט ולחייב בדין "אותו ואת בנו" את פסולי המוקדשים, ואיסור החלב נלמד מהפסוק "רק את דמו לא תאכל", שנאמר בבכור בעל מום (שהוא גם פסולי המוקדשין), כי ברור שלא מדובר על איסור דם, כי גם דם של צבי ואייל אסור. לכן "דמו" הכוונה לחלב.

הגמרא שואלת למה לא כתוב "חלב", ועונה שאילו נכתב כך, היינו אומרים שההיקש לצבי ואייל פוטר רק מכרת (כי כרת נאמר לגבי בהמה הראויה לקרבן) ובגלל הפסוק התיאורטי "רק את חלב לא תאכל" עדיין נשאר איסור לאו בחלב, לכן נכתב הפסוק "דמו" ללמד שעל החלב של פסולי המוקדשים עדיין חייבים כרת כמו על דם.

הגמרא מקשה שההסבר הזה לא מסתדר עם לשון הברייטא שאמרה "אך" ולא חלב! ומסבירה את לשון הברייטא, שהכוונה שאלמלא הפסוק "דמו" ככה היינו לומדים, אבל עכשיו בהבנה הסופית "אך" בא ל"אותו ואת בנו".

- הגמרא מבררת את מקור הדין שפסולי המוקדשים אסורים בגיזה ועבודה?
הברייטא דורשת את תחילת הפסוק של פסולי המוקדשים לאחר הפדיון, "רק בְּכָל אֶתְנֵי
נִפְשֶׁךָ תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ בֶּשֶׂר": "תזבח" ולא גיזה, "בשר" ולא חֶלֶב, "ואכלת" אתה ולא
כלבִּיךָ, ומכאן שלא פוּדִים קדשים להאכיל אותם לכלבים (ולכן כשמתו יקברו).
ולפי לשון אחרת הדרשה היא ש"תִּזְבַּח וְאָכַלְתָּ" בא ללמד שהיתר אכילה הוא רק אחרי
שחיטה, ומכאן שאסור גיזה וחֶלֶב, וכן מותר לפדות קדשים להאכיל אותם לכלבים.
- 2. מאיר פדה בהמה שהוממה אחרי הקדשתה, והיא הייתה בהריון. האם הוולד שלה מותר?

ולדות של פסולי המוקדשין

- המשנה אמרה שוולדם של פסולי המוקדשים שנפסלו אחרי הקדשם, אסור אפילו אחרי הפדיון. אבל אין בולד קדושה.
הגמרא שואלת באיזה מקרה מדובר. אם גם התעברו וגם נולדו אחרי הפדיון, פשוט שהם מותרים כי הם חולין כמו צבי ואייל. לכן מדובר שהתעברו לפני הפדיון ונולדו אחריו, ומכאן שאם נולדו לפני הפדיון הם ממש קדושים.
הברייטא לומדת את מקור הדין שאם נולדו לפני הפדיון הם קדושים, מהפסוק בשלמים "אם זָכַר אִם נִקְבָּה תִּמְּיָם יִקְרִיבוּ": שהרי הפסוק מיותר, אם אין הגבלה ל"זכר" כמו בעולה ברור שגם נקבה ראויה לכן לומדים, ש"זכר" מרבה את הולד התקין של השלמים, "נקבה" מרבה את התמורה, ומהמילה "אם" שנאמרה פעמיים לומדים שגם ולדי בעלי מומים ותמורתם קדושים.
- בולדות שנולדו לפני הפדיון יש מחלוקת תנאים: יש מי שאמר שהם קדושים להקרבה ממש, כי הם עצמם תמימים, ויש מי שאמר שהם קדושים רק לרעייה עד שיפול בהם מום ויפדו, והכסף ילך לקרבנות נדבה. אבל,
הגמרא מבררת מה עושים עם הולדות שנולדו אחרי הפדיון (והתעברו לפניו) שהם אסורים ולא קדושים,
רב הונא אמר שכונסים אותם לחדר (לכיפה) והם מתים ברעב, כי אי אפשר להקריב אותם (קדושתם באה מקדושה דחוויה של האמא שלהם) ואי אפשר לפדות אותם כי מהתורה הם יצאו לחולין יחד עם אמם, ולכן הקדושה שלהם חלשה מדי כדי להיתפס בפדיון.
בארץ ישראל אמרו בשם רבי חנינא שממש לפני פדיון האם, מתפיסים (מקדישים) את הולדות שבמעיה לשם אותו זבח של אמם, כדי שתהיה להם קדושה משלהם, ואז כשיולדו ויפול בהם מום יפדו.
הגמרא שואלת למה באמת המשנה אמרה שהולדות אסורים אחרי פדיון אמם (הפירוש השלישי ברש"י)? רבי לוי הסביר שזו גזירה של חכמים, שמא יגדל עדרים מהבהמות של פסולי המוקדשים שנפדו לצורך ולדותיהן ואז ייכשל ויבוא לגזוז ולעבוד בהן.
רבינא שאל את רב ששת האם מתפיסים אותם לכל זבח שירצה? ורב ששת ענה שלא, כי הוא לומד בגזירה שווה "בשעריך" "בשעריך" מבכור, שלא מקדישים אותו לקדושה אחרת (כי הפסוק אומר "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶתֹּו").

והגמרא מביאה בריתא שמפרטת דיני פסולי מוקדשים ומסייעת לרב ששת:

- ברישא מדובר בקדשים שקדם מום קבוע להקדשם, ונפדו, ובין השאר ולדות שנולדו להם אחרי פדיון האם, הם חולין (גם אם התעברו לפניו), וולדות שנולדו לפני הפדיון נפדים אפילו תמימים ומתפיסים אותם לכל זבח, ואין בהם אלא מצוות הפדיון בכסף.
- בסיפא מדובר בקדשים שקדם הקדשם למומם, ולדותיהם קודש, ולא נפדים כשהם תמימים ולא מתפיסים אותם לכל זבח, וזה מסייע לרב ששת ואין בהם אלא היתר אכילה.
- הברייטא מוסיפה שבשני הסוגים יש מעילה לפני הפדיון ואין אחריו, ושבסוג הראשון אין מלקות על גיזה ועבודה ואין תמורה, ובשני יש.
- הברייטא מסיימת ב"כללו של דבר" ברישא שנחשבים חולין ובסיפא שנחשבים קדשים, ברישא זה בא להוסיף שהשוחט אותם בחוץ פטור, ובסיפא, כמו שהגמרא אומרת בתחילת הדף הבא, שחלבם אסור.
- הגמרא מדייקת מהסיפא שאם הולדות נעשו בעלי מום מתפיסים אותם לאותו זבח (של אמם) והם נפדים, ושואלת האם זו קושיה על רב הונא, שאמר שהם מתים. רב הונא ענה שגם בעלי מום לא נפדים, והברייטא שנתה אין נפדים תמימים רק בגלל הניסוח של הרישא שחידשה שאפילו תמימים נפדים כשהם נחשבים חולין.